

How to cite: Sayenko, Y., Dubova, K., & Starchuk, O. (2023). Intellectual property in IT law: copyright protection and the patent system. *Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science* (pp. 315-318). Futurity Research Publishing. https://futurity-publishing.com/international_conference

Intellectual property in IT law: copyright protection and the patent system

Інтелектуальна власність в айті праві: захист авторських прав та патентна система

Юлія Саєнко¹, Катерина Дубова², Оксана Старчук³

¹кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І.Процевського, факультет історії і права, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, м. Харків, Україна, j.saenko.j@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0798-5370>

²кандидат юридичних наук, доцент кафедри морського та господарського права, факультет морського права, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-1098-9620>, kateryna.dubova@nuos.edu.ua

³кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, юридичний факультет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна, oksana-starchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2816-9951>

Accepted: December 5, 2023 | **Published:** December 13, 2023 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The development of information systems and technologies contributes to the emergence of innovations that require proper protection. The purpose of the work is to study the peculiarities of intellectual property protection in IT law. Methods of classification, comparison, systematization and generalization were used. The concept of intellectual property, the legislative regulation of the protection of copyrights and patents, their main differences and limitations arising as a result of bypassing the legislation were defined. The results of the conducted research can be used by developers and companies in the field of information technologies to ensure reliable protection of intellectual property.

Key words: IT industry, intellectual property, copyright, patent, Berne Convention, bailment, patent trolls, labour law, labour rights.

Вступ

Інтелектуальні ресурси є основою для успішного створення, просування та підтримки інформаційних товарів та послуг. Вони створюють додаткову вартість для ІТ-компаній і роблять їх більш привабливими для інвесторів і споживачів. Нині питання захисту інтелектуальної власності є актуальним, адже саме інтелектуальні ресурси закладають фундамент майбутнього потенціалу людства.

Аналіз останніх досліджень та публікація

Дослідження захисту інтелектуальної власності в айті-праві є актуальним напрямком наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Наприклад, Божко у своїй роботі проаналізував основні проблеми захисту авторських прав в айті-праві в Україні та розробив пропозиції щодо їх подолання. (Божко, 2020). В свою чергу, Гарново дослідив правові аспекти регулювання захисту авторських прав в мережі Інтернет та можливі шляхи удосконалення наявного законодавства (Harnowo, 2022) Однак, новизна та стрімкий розвиток айті-індустрії спонукають до більш глибокого дослідження даної теми.

Метою написання роботи є визначення поняття інтелектуальної власності та дослідження обмежень та можливостей захисту авторських прав та використання патентної системи в сучасних ринкових умовах.

Результати дослідження

Інтелектуальна власність, на відміну від матеріальної, є більш вразливою, адже представляє собою комплекс правових заходів та норм, що забезпечують захист результатів людської діяльності, що носять інтелектуальний характер, тобто є результатом творчої діяльності людини. Право на інтелектуальну власність належить її творцеві або правонаступнику.

Авторське та патентне право є основними видами інтелектуальної власності. Перший закон в сфері охорони авторського права з'явився у Англії у 1710 році і називався «Статут королеви Анни». Воно виникає внаслідок створення твору, який є результатом творчої діяльності людини, і визначає права та обов'язки автора та інших осіб щодо використання твору. Автор має моральні та речові права на свій твір, які не вимагають обов'язкової реєстрації. В Україні авторське право регулюється Конституцією, Бернською конвенцією про охорону літературних та художніх творів, Цивільним Кодексом, Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими нормативно-правовими документами. Авторське право підлягає захисту в усіх країнах-учасницях Бернської конвенції, якими виступають понад 160 країн світу.

Нині в сфері айті-права до предметів інтелектуальної власності можуть бути віднесені програмне забезпечення, схеми, специфікації, діаграми, макети меню, протоколи, командні рядки, алгоритми, логотипи та інші ілюстрації, блок-схеми, оформлення інтерфейсу, технічні рішення, 3D-моделі тощо. Однак, варто зазначити, що мови програмування не виступають об'єктами інтелектуальної власності, адже міжнародний суд прирівнює їх до людської мови, яку використовують письменники при написанні своїх творів (Gesmer, 2023). Тобто, мови програмування – це лише інструмент виконання завдань інформаційними системами. В свою чергу, статтею 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» до авторських прав відносять комп'ютерні програми та бази даних, а статтями 20, 21, 25 та 26 регулюються їх охорона та можливість вільного використання.

Одним з ключових етапів захисту об'єктів інтелектуальної власності є їх депонування. Депонування дозволяє зафіксувати дату та час їх створення, що значно знижує ризик незаконного присвоєння права власності на них. Для реєстрації авторського права розробник повинен подати заяву до відповідного органу та сплатити відповідний збір. ІТ-компанії можуть захистити авторські права за допомогою чітко прописаних контрактів, ліцензій на програмне забезпечення та договору про конфіденційність (NDA). Важливо зазначити, що немайнові права інтелектуальної власності на всі об'єкти, створені під час дії трудового договору та в процесі його виконання, належать співробітнику, а не компанії. В свою чергу, майнові права розділені порівну між творцем та роботодавцем або замовником. Однак, при створенні об'єкту за замовленням окремі немайнові права на такий об'єкт можуть належати замовнику, а не творцю.

Патент, на відміну від авторського права, є документом, який діє з моменту державної реєстрації та надає захист окремим об'єктам інтелектуальної власності на чітко визначений законодавством проміжок часу, після спливу якого такі об'єкти стають предметами загального надбання. В Україні строк дії патенту складає від 10 до 20 років, залежно від його виду. Так, патент можна отримати на винахід, тобто новий об'єкт, який є промислово придатним та має винахідницький рівень, або корисну модель, що закріплено в Законі «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Відповідно, більший строк дії буде мати перший патент. Нині вважається, що використання патенту надає більше захисту, ніж використання авторського права. Це спонукає учасників айтї-права все частіше вносити до реєстру патент на створені програмні забезпечення. Це пов'язано з відсутністю захисту функціональності програми та її перекомпелювання у разі використання авторського права. Найчастіше патентуванню підлягають способи використання програми або гри, інтерфейс та алгоритм. Рідше патентують архітектуру або апаратуру. Вартість оформлення патенту в Україні складає від 300 доларів США, в той час коли вартість оформлення авторського права складає не більше 20 доларів США. Строк оформлення, в свою чергу, варіюється від 18 місяців до 3 років для патентів та до 3 місяців для авторського права (Табан-Тарлов, 2020). Важливо зазначити, що в період дії воєнного стану в Україні, який було введено з 24 лютого 2022 року, строки можуть бути не дотримані.

Законодавче регулювання питання захисту інтелектуальної власності в айтї-праві має ряд обмежень та проблем, які спричиняють порушення інтелектуальної власності. Серед них можна виділити:

1. Невідповідність умов патентоспроможності об'єктам інтелектуальної власності в галузі ІТ. Зміна хоча б однієї умови патентоспроможності дозволяє користувачам уникнути відповідальності за порушення інтелектуальної власності, оскільки інтелектуальна власність вважається порушеною лише у разі використання всіх ознак винаходу або корисної моделі.
2. Піратство програмного забезпечення. У багатьох користувачів комп'ютерної техніки стоять неліцензійні програмні забезпечення, що знижує рівень доходів їх розробників. Виявити порушників є практично неможливим через глобальність такого правопорушення.
3. Складність захисту комерційних таємниць. У разі неналежного оформлення трудового договору, NDA та відсутності контролю за витоком інформації за межі організації, зростає ризик втрати конкурентних переваг та доходу.
4. Патентні тролі або непрактикуючі суб'єкти. Патентні тролі – це фізичні або юридичні особи, які оформлюють патенти на раніше незапатентовані об'єкти або перспективні винаходи, або ж викуповують у фінансово-нестабільних фізичних та юридичних осіб реальні патенти з метою підвищення власного доходу шляхом взяття участі в судових позовних процесах, за результатами яких вони мають можливість отримати право на одержання ліцензійних платежів з виробників

запатентованих товарів та послуг. Варто зазначити, що патентні тролі не зацікавлені у виробництві та покращенні наявних винаходів.

5. Глобалізація айти-індустрії як фактор, що ускладнює захист інтелектуальної власності. Всесвітнє розповсюдження інформаційних систем та технологій призвело до того, що об'єкти інтелектуальної власності можуть використовуватися в будь-якій країні світу. Це ускладнює створення єдиного механізму регулювання захисту інтелектуальної власності, оскільки в різних країнах діють різні нормативно-правові акти. У разі порушення прав інтелектуальної власності в одній країні, порушник може перебувати та бути резидентом іншої країни. У цьому випадку застосування норм права однієї країни до такого порушника може бути оскаржено.

Висновки

Для отримання конкурентних переваг на ринку учасники айти-індустрії повинні забезпечити належний захист своєї інтелектуальної власності. Незважаючи на можливу її очевидність, необхідним є законодавче її закріплення шляхом реєстрації авторського права або патенту для уникнення патентного тролінгу. Авторське право та патент не є взаємовиключними і можуть існувати поряд. Однак, авторське право не розповсюджується на технічні рішення, що спонукає розробників здійснювати державну реєстрацію патентів. Перспективами подальшого дослідження є пошук шляхів вдосконалення та уніфікації наявної законодавчої бази з питань регулювання захисту прав інтелектуальної власності.

Література

- Божко, Є. І. (2020). *Захист прав інтелектуальної власності в IT-сфері* [Master's thesis, Сумський Державний Університет]. eSSUIR – Electronic Sumy State University Institutional Repository. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81898>
- Табан-Тарлов, Д. (2020, 24 липня). *Патенти в IT: Як і що можна запатентувати* – блог 4b.ua. 4B. <https://4b.ua/blog/it-patents-what-can-be-patented-ua/>
- Gesmer, L. (2023, 29 квітня). *The impact of SAS Institute, Inc. v. World Programming Ltd. on non-literal software copyright infringement*. LinkedIn: Log In or Sign Up. <https://www.linkedin.com/pulse/impact-sas-institute-inc-v-world-programming-ltd-software-lee-gesmer>
- Harnowo, T. (2022). Law as technological control of the infringement of intellectual property rights in the digital era. *Corporate and Trade Law Review*, 2(1), 65–79. <https://doi.org/10.21632/ctrlr.2.1.65-79>